

Temelji učenja

Ilona Posokhova, prof. logopedinja

"Prije nego djeca nauče čitati, pisati i računati, trebaju znati kako učiti. Učenje ne počinje u školi ili kao rezultat sustavnog poučavanja. Količina učenja koja se događa kad dijete čita knjigu ili piše sastavak ili rješava matematički zadatak, razmjerno je mala u usporedbi s milijunima prilika za učenje koje se događaju u ophođenju između djeteta i njegovih prijatelja, djeteta i odgojitelja ili djeteta i roditelja."

Stanley I. Greenspan, (2003.)

Nerijetko griješimo misleći da predškolsko dijete uči jedino kad zaokupljeno sjedi za stolom i popunjava radne listiće, ovladavajući slovima i brojevima te uvježbavajući grafomotoričke vještine. Stvarna priprema za školu počinje puno ranije i obuhvaća daleko šire područje, zapravo sva područja djetetova razvoja – socijalno, emocionalno, spoznajno, motoričko i jezično. Razmotrimo svako od tih područja zasebno u odnosu na spremnost za školu.

Emocionalna i socijalna spremnost za školu

Emocionalna i socijalna spremnost igra ključnu ulogu u kasnijem učenju i predstavlja temelj na koji se nadograđuju spoznajne vještine učenja, poput analitičkog razmišljanja, rješavanja problemskih zadataka, zapamćivanja itd. Taj temelj sastoji se od četiri komponente: pažnje, povjerenja, komunikacijskih vještina i emocionalnog razmišljanja.

Pažnja

Prvi je preduvjet za učenje sposobnost usmjeravanja pažnje na koju se nadograđuje sposobnost slijeđenja niza uputa i sudjelovanje u zajedničkom radu. Ovladavanje sposobnošću usmjeravanja i održavanja pažnje počinje vrlo rano, još u prvim mjesecima nakon rođenja, i traje tijekom čitave školske dobi.

Povjerenje

Iako se na prvi pogled čini da nije izravno povezana s pripremom za školu, sposobnost stvaranja povjerenja prema drugim ljudima iznimno je važna. Dijete koje je ovladalo ovom sposobnošću uživa u vrtiću, ne plače pretjera-

no i ne pokazuje strah od odvajanja ili druge znakove tjeskobe. Ako dijete nije pohađalo vrtić, njegovu spremnost iskazuje lako odvajanje od roditelja i uskladenost u igri s drugom djecom.

Komunikacija

Komunikacijske se vještine nadograđuju na pažnju i povjerenje. Dijete koje je sposobno uspostaviti uskladen odnos i komunikaciju s vršnjacima, roditeljima, odgojiteljem i učiteljem, bolje će i lakše učiti jer je proces učenja uvijek dvosmjernan.

Emocionalno razmišljanje

Emocionalno razmišljanje pomaže djetetu da počne razmišljati o budućnosti i zamišljati kako će njegove današnje radnje i ponašanje utjecati na njega kasnije. Ovdje počivaju korijeni motivacije za učenje i ljubavi prema učenju kao procesu razvoja i spoznavanja novoga. Ovladavanje ovim razvojnim stupnjem omogućuje djetetu osjećaj da postoji neki konačni rezultat učenja ("Naučim li slova, jednog ću dana moći čitati knjige." "Budem li naporno vježbao crtanje crta i likova u vježbenici, jednog ću dana moći lijepo pisati slova i riječi.") Domaće zadatke neće imati za dijete nikakvog smisla dok ne shvati da će se rezultat isplatiti. Na ovom razvojnom stupnju (koji također počinje puno prije ulaska u školsku dob) dijete uči tolerirati frustraciju, ustrajati u zadatku i predvidjeti uspjeh u učenju.

Spoznajna spremnost

Predškolska djeca najbolje uče putem aktivnosti i iskustava rukama, odnosno putem izravnog manipuliranja i

suvremeni trenuci u predškolskom odgoju

eksperimentiranja predmetima i pojavama. Temeljna sposobnost kojom predškolsko dijete ovladava u području spoznaje, jest stvaranje i organiziranje veza te pojmovnih kategorija. To podrazumijeva sposobnost organiziranja vlastitih misli i ponašanja te povezivanja ideja i pojmova u kategorije. Da bi se sve to s godinama ostvarilo, za dijete su najvažnija stvorna iskustva u području matematičkog, znanstvenog i socijalnog razmišljanja. Naglašavam riječ **razmišljanje** (npr. matematičko), a ono nije istovjetno učenju činjenica (npr. brojevi od 0 do 10). Razmišljanje u područjima matematike, prirodnih i društvenih znanosti počinje u predškolskoj dobi i prethodi učenju činjenica. Ovladavanje osnovnim pojmovima i njihovo unutarnje povezivanje događa se postupno u **razvojnim igrama**. Razvojne igre nude djetetu interaktivna, polustrukturirana i strukturirana manipulativna iskustva koja ga pripremaju za dobro snalaženje u svijetu matematike i drugih znanosti, a također i u području jezika. Primjerice, matematičke igre u predškolskoj dobi obuhvaćaju znanja i vještine poput vizualizacije, pojma broja, mjerenja, pojma prostora, analize matematičkih obrazaca, razrztavanja i uspoređivanja podataka, procjenjivanja i dr. U razvojnim igrama dijete prije svega ovladava novim načinima razmišljanja koji su osnovno oruđe učenja, ovladava pripremnim vještinama koje su preduvjet uspješnog školovanja (predmatematičkim, predčitačkim i dr.), a ujedno i usvaja osnovne činjenice (vidi priručnik S. Goldberg, 2003.).

Motorička spremnost

Dijete koje je motorički spremno školu, može držati olovku u položaju za pisanje i može preslikati jednostavan lik (npr. krug) ili nacrtati jednostavnu sliku. Razvoj i usavršavanje grafomotoričkih vještina ostvaruje se popunjava-

njem brojnih radnih listića s vježbama grafomotorike. Ipak, rad s olovkom i papirom predstavlja zadnju fazu procesa razvoja vještina fine motorike, a treba započeti godinama prije upisa u školu. Postoje tri glavna područja razvoja mišića na kojima treba raditi:

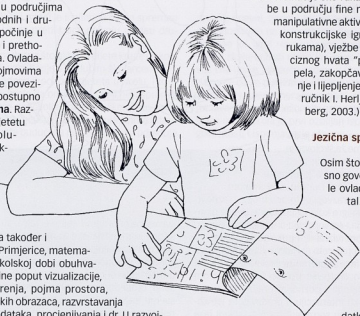
- 1) prsti i ruka pri manipuliranju predmetima,
- 2) kažiprst i palac u hvatu "pincete" i
- 3) zapešće.

Ujedno, vježbe u sva tri područja potiču važne sposobnosti koordinacije oko-ruka. Razvojne igre i vježbe u području fine motorike obuhvaćaju manipulativne aktivnosti (plastelin, glina, konstrukcijske igračke, igre prstima i rukama), vježbe za usavršavanje preciznog hvata "pincete" (vezanje cipela, zakopčavanje dugmadi, trganje i lijepljenje papira i dr.). (Vidi priručnik I. Herljević, 2002. i S. Goldberg, 2003.)

Jezična spremnost

Osim što uči razgovijetno i jasno govoriti, dijete prije škole ovladava osnovama metalingvističkog razmišljanja, odnosno razmišljanja o samome jeziku. U četvrtoj i petoj godini dijete se mora prihvatiti novog teškog zadatka – pripremiti se za

čitanje i pisanje, odnosno položiti temelje svemu što će raditi u školi. Ovo znači početak usvajanja pisanog jezika na načine koji će mu poslužiti kad uistinu počne ovladavati čitanjem i pisanjem. Ovaj se proces ne odvija spontano, nego zahtijeva aktivnu pažnju, upućivanje odrasle osobe i vodenu igru. Tijekom prvih pet godina života dijete je učilo razmišljati i govoriti jezikom, a sada počinje razmišljati i govoriti o jeziku. I ovaj proces vuče korijene iz ranog djetinjstva i podrazumijeva čitanje djetetu od najranije dobi (što više to bolje!), održavanje visoke razine pismenosti u okolini, razmišljanje o riječima kao dijelovima jezika, prepoznavanje slova i dr. Najvažnije područje me-

Ilustracija preuzeta iz knjige Razvojne igre za predškolsko dijete; Goldberg (2003.) uz dopuštenje "Ostvarenje d.o.o."

savremeni trenuci u predškolskom odgoju

talingvistike kojim predškolsko dijete treba ovladati, jest znanje o glasovima i stvaranje veza između glasova i slova. Ovo se znanje o glasovima zove fonološka svijest, a razvija se također postupno. Važnu ulogu ovdje igraju igre glasovima i igre rimom, zatim igre određivanja broja riječi u rečenicama, a kasnije broja slogova i, naposljetku, glasova u riječima. Te početne vještine fonološke svijesti polažu temelje za buduće vještine koje su presudne za ovladavanje čitanjem i pisanjem u školi. (Vidi priručnik K. Apel, 2004. i I. Mesec, 2004.)

Kako voditi dijete od konkretnog prema apstraktnom – stupnjevi pripreme za školu

Iz svega navedenog jasno je da proces pripreme za školovanje započinje godinama prije predškolske dobi i zapravo je utkan u cjelokupan djetetov razvoj. Djetetu su u svakom od navedenih područja razvoja potrebna brojna i raznovrsna iskustva, razvojne igre koje ga postupno uvode u nove načine razmišljanja i razvoj novih pripremnih vještina. Naravno, rad sa slikom (vizualnim prikazom objekata na papiru) te s olovkom i papirom (u radnim listovima i vježbenicama) važna su faza pripreme za školu, ali nikako ne prva ni jedina. Svako bi učenje trebalo započeti fazom slobodne igre konkretnim i poznatim predmetima koja omogućuje senzoričku interakciju s predmetom istraživanja i intuitivnu početnu spoznaju. Iza toga slijedi faza vođenog igranja manipulativnim materijalima (razvojne igre – matematičke, jezične, društvene i dr.) U razvojnim se igrama prvo neposredno, a zatim i posredno, razvijaju

Ilustracija preuzeta iz knjige *Razvojne igre za predškolsko dijete*; Goldberg (2003.) uz dopuštenje "Ostvarenje d.o.o."

sve važne pripreme vještine. Takve su igre uvijek dvosmjerne i komunikacijske (u njima sudjeluje odrasla osoba koja usmjerava dijete), a to znači da su popraćene razgovorima koji potiču dijete na razmišljanje. Ne nauči li dijete u predškolskoj dobi razmišljati, u školi će usvajati samo suhu, proceduralnu stranu školskih predmeta i uvijek u svemu tražiti gotove "recepte". Tek nakon brojnih manipulativnih aktivnosti i razvojnih igara dolazi faza rada sa slikom na papiru i olovkom. Nakon što je dijete niz puta doživjelo edukativno iskustvo, spremno ga je shvatiti i vježbati na papiru. •

Literatura:

1. Greenspan, Stanley: *Vještine igrališta – Razumijevanje emocionalnog života djeteta Školske dobi*, Ostvarenje, Lekenik, 2003.
2. Goldberg, Sally: *Razvojne igre za predškolsko dijete – individualizirani program igre i učenja*, Ostvarenje, Lekenik, 2003.
3. Herljević, Ivana; Posokhova, Ilona: *Govor – ritam – pokret: Igre i vježbe za razvoj govora i mikromotorike*, Ostvarenje, Lekenik, 2002.
4. Mesec, Iva: *U svijetu slova*, Foma, Zagreb, 2004.